

ЗАКОНОДАВЧИЙ РОЗВИТОК ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГОСЕРВІСНИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В роботі досліджено основні механізми діяльності енергосервісних компаній в бюджетній сфері України. Розглянуто основні законодавчо-нормативні акти та їх вплив на результати розвитку ринку ЕСКО.

Ключові слова: енергосервісна компанія, енергоефективність, інвестиції, ЕСКО-угода, модель поглибленого партнерства..

Abstract

The main mechanisms of activity of energy service companies in the budget sphere of Ukraine are investigated in the work. The main legislative and regulatory acts and their impact on the results of the ESCO market development are considered.

Keywords: energy service company, energy efficiency, investments, ESCO agreement, deep partnership model.

Законодавчу базу для застосування механізму енергосервісних компаній (ЕСКО) створено ще у 2015 році [1,2]. У 2017 в закон України «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації» були внесені зміни для замовлення послуг енергосервісу за допомогою системи електронних закупівель PROZORRO [3]. Механізм полягає в тому, що виконавець енергосервісу (ЕСКО) реалізує енергоефективні заходи, гарантує досягнення певного рівня економії енергоресурсів та повертає вкладені інвестиції виключно за рахунок економії витрат на оплату комунальних послуг протягом строку дії енергосервісного договору. Після закінчення дії контракту всі результати енергосервісу без додаткової плати передаються замовнику послуг.

Енергосервісний договір – договір, предметом якого є здійснення енергосервісу виконавцем енергосервісу, оплата якого здійснюється за рахунок досягнутого в результаті здійснення енергосервісу скорочення споживання та/або витрат на оплату паливно-енергетичних ресурсів та/або житлово-комунальних послуг порівняно із споживанням (витратами) за відсутності таких заходів. Відповідно до законодавства, замовники можуть укладати енергосервісні договори строком до 15 років. При цьому частка економії, яка у якості винагороди сплачується ЕСКО, може становити від 80 до 100 відсотків.

Перші енергосервісні договори, укладені у 2016 році, демонструють високу ефективність. ЕСКО гарантували економію споживання енергоресурсів від 8 до 60%. У деяких випадках фактична економія досягала 63 відсотків. Наприклад, у с. Попівка Миргородського району Полтавської області енергосервісна компанія «Український Енергетичний Траст» забезпечила 62,8 відсотків економії природного газу, що використовується для опалення школи, за рахунок встановлення котельного обладнання з ККД понад 90% та модернізації системи опалення. За перші три місяці 2017 року економія споживання склала 42,7 тис.м³ природного газу або 434,11 тис.грн. У цей проект компанія інвестувала близько 1 млн.грн. Такі показники засвідчують, що енергосервіс громадських будівель стає привабливим механізмом для співпраці муніципалітетів і територіальних громад з приватними інвесторами. Реалізація таких проектів дозволяє замовникам енергосервісу без додаткових витрат бюджетних коштів оновити інженерні системи громадських будівель, забезпечити комфортні умови перебування громадян у школах, дитячих садках, лікарнях та інших громадських будівлях, зменшити витрати на оплату паливно-енергетичних ресурсів та житлово-комунальних послуг.

Водночас, реалізація проектів з поліпшення енергоефективності із залученням приватних ЕСКО створює певні ризики для замовників. Передусім, останні не можуть впливати на вибір заходів, що будуть реалізовані в рамках проекту. Під час проведення публічної закупівлі енергосервісу замовник не має права обмежувати ЕСКО у виборі енергоефективних заходів та обладнання, а також строків їх впровадження. ЕСКО самостійно визначає інженерне та бізнесове рішення, що мають бути реалізовані на об'єкті замовника. Тому ЕСКО зацікавлені у здійсненні низьковартісних

технологічно не складних проектів, спрямованих на модернізацію систем комерційного обліку енергоносіїв, систем теплопостачання, заміну котельного обладнання.

Натомість замовники очікують здійснення комплексної термомодернізації об'єктів, яка має тривалі строки окупності. Більшість енергосервісних договорів, укладених у 2016 році, передбачали встановлення індивідуальних теплових пунктів і модернізацію систем опалення та освітлення будівель.

З того часу на ринку з'явилося близько 40 ЕСКО-компаній. З кінця 2017 року оголошено більше 1200 тендерів, але з них лише близько половини було успішно завершено. Станом на 10.11.2020 548 ЕСКО-договорів укладено на суму понад 1,2 млрд. грн (таблиця 1). Якщо в 2016 році ЕСКО-угоди були укладені лише в 5 регіонах України, то на сьогодні вони діють майже у всіх областях. 87% ЕСКО-договорів (211) досягли або перевищили планові показники економії по результатах опалювального періоду 2019-2020рр. В бюджетній сфері працює 38 енергосервісних компаній. Середня економія по проектах – 35%. Середній термін дії договору – 7 років.

Таблиця 1 - Основні показники діяльності ЕСКО

Роки	2016 (до Prozorro)	2018	2019	2020
К-сть договорів	20	210	200	118
Сума договорів (млн грн)	18,0	218	641	384
Середня ціна договорів (млн)	0,9	1,0	3,2	3,25

Стрімкий розвиток енергосервісу відбувся завдяки удосконаленій законодавчій базі у 2017 році. Зокрема, ЕСКО-закупівлі почали проходити саме у системі електронних публічних закупівель «PROZORRO». Також зміни в законодавстві дали можливість проведення одного тендеру на «пул» об'єктів та збільшили максимальний строк договору від 10 до 15 років.

Кінцева вартість заходів з поліпшення енергоефективності, запроваджених на засадах енергосервісу, перевищує вартість аналогічних заходів, реалізованих за кошти замовника. Окрім вартості обладнання і робіт ЕСКО закладає в ціну договору додаткові витрати на довгострокове управління проектом, обслуговування обладнання, вартість фінансових ресурсів, потенційних ризиків, маржу власного прибутку. Недосконале правове регулювання створює перешкоди для залучення приватних ЕСКО у проекти з модернізації об'єктів комунальних підприємств, що надають житлово-комунальні послуги за регульованими тарифами, а також об'єктів, де виявлено недотримання повітряно-теплого режиму, рівня освітлення, інших вимог утримання будівель, що визначені санітарними нормами та правилами в галузі організації праці, утримання будинків, будівель, споруд. Утім, найбільшими перепонами для розвитку ринку енергосервісу на сьогодні є недостатність фінансових ресурсів, які можна залучити для фінансування проектів, а також невелика кількість активних ЕСКО, що реально працюють на ринку. Наразі більшість таких компаній неспроможні фінансувати велику кількість проектів через брак власного капіталу і відсутність дешевого довгострокового кредитування. Тому ринок енергосервісу громадських будівель в Україні є ринком конкуренції замовників з метою залучення ресурсів ЕСКО. Інформаційна база потенційних об'єктів, розміщена на сайті Держенергоефективності, налічує понад 11 000 будівель, що перебувають у комунальній власності. Термомодернізації підлягає більше 70 тис. бюджетних установ. Обсяг ринку становить 4-8 млрд євро (в залежності від глибини заходів).

У 2018 році запроваджено поглиблене ЕСКО-партнерство, в рамках якого частину енергоефективних заходів виконує замовник енергосервісу, а решту – ЕСКО-інвестор. При цьому економія розподіляється відповідно до глибини енергоефективних рішень запропонованих сторонами. Цей механізм передбачено законодавчими змінами, над якими працювало, у т.ч. і Держенергоефективності та Проект ПРООН «Усунення бар'єрів для сприяння інвестиціям в енергоефективність громадських будівель у малих та середніх містах України шляхом застосування механізму ЕСКО». Модель поглибленого партнерства дозволяє досягти вищих показників економії завдяки додатковим заходам, що проводяться замовником енергосервісу самостійно, в такому разі відсоток економії, який залишається у замовника є вищий, ніж застосовуючи класичну модель, і варіюється залежно від глибини енергоефективних заходів сторін.

Результати енергосервісу в Україні останні кілька років свідчить про досить динамічний розвиток цього ринку завдяки подоланню законодавчих і адміністративних бар'єрів. Статистика фактично реалізованих проектів підтверджує перспективність залучення приватних інвестицій для енергомодернізації публічної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-19#Text>
2. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації». - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/328-19#Text>
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації"». - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1980-19#Text>

Сердюк Тетяна Василівна – канд. екон. наук, доцент кафедри будівництва, міського господарства і архітектури, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: serdyuktanya@gmail.com

Tatiana V. Serdyuk - PhD, assistant of professor. Department of construction, urban and architecture. Vinnitsia National Technical University, Vinnytsia.